

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ט

פרשת מצורע

שנה פאן? ונראה, לפי שפרשה זו מדברת בתקון לשון הרע, שהמספרו, אף אם יהיה שפל אנשים כתולעת זה, מכל מקום הוא מפה באדם גדול שנמשל לארז, כדמסיק בילקוט (ישעיה תנ). על פסוק "אל תיראי תולעת יעקב" (ישעיה מא, ד), על בן כפרתו "עץ ארז ושני תולעת ואזב", לכפר על מה שעשה מעשה התולעת בארז, ותורפתו שישפיל עצמו כאזב, ואז לא יחפץ להטיל מום בקרשים.

א. כלי יקר.
פרק יד, פסוק ד': **וְעֵץ אֲרֶז וְשְׁנֵי תוֹלְעֹת וְאִזָּב. הֲיֵה לּוֹ לְהִסְמִיךְ עֵץ אֲרֶז לְאִזָּב, כִּי שְׁנֵיהֶם מִמִּין הַצּוֹמְחִים. מָה רָאָה לְהַכְנִיס "שְׁנֵי תוֹלְעֹת" בֵּינֵיהֶם? וּבִפְרָשֶׁת חֶקֶת פְּתִיב: "עֵץ אֲרֶז וְאִזָּב וְשְׁנֵי תוֹלְעֹת" (במדבר יטו), וְלָמָּה**

- אלקט*
1. כרסנו אחין כאן כסנוי לפון, מה תולעתו לכך?
 2. מהי תולעתו למה כפירה לו?
 3. היש לכך תולעה כפולה יותר?

* * *

ב. צרור המור.
פרק יד, פסוק לה':

לה. ולכן רמז בכאן ואמר כי נגעי הבתים באים על צרות העין, והיא שקולה כנגד מוציא שם רע. וז"ש **ובא אשר לו הבית**. ודרשו רז"ל [ל"א מי שמיחד כליו לו, ואינו רוצה ליהנות לשכניו. כשבאים אצלו ואומרים השאלני קרדומך או נפה וכברה, והוא אומר אין לי כלי זה לך]. וכל זה לפי שחושב שהכל שלו ובידו החזקה קנהו, ואומר כמה טרחתי לקנות כלי זה ועכשיו בא זה לכלותו, ילך ויטרח כמו שאני עשיתי. ואינו רואה כי השי"ת הוא הנותן כח לעשות חיל. וזהו **ובא אשר לו הבית**. כלומר, שהוא חושב שהבית שלו והוא בעל הבית, וזה שקר כי השי"ת הוא בעל הבית, כאומרו לה' הארץ ומלואה (תהלים כה א), ולא שלכם. וזה היה אומר דוד כנגד בני דורו שהיו חושבים שהעולם שלהם, ולכן אמר להם לה' הארץ ומלואה, והרי אתם בבית של שכירות, ומי שדר בבית של שכירות כל מה שעושה בה מפסיד, ולכן אינו רוצה לקבוע בה אפילו מסמר אחד. ולכן ראוי לעשות בזה העולם כאלו הוא שאול ואין לו חלק בו, כאומרו כי לא תדע מה ילד יום ומשלו כו. א. וזהו האיש שהיה צר עין חשב שהבית שלו וכל הכלים שלו, ולכן אינו רוצה להשאיל לאחרים. ולא ראה שאין העולם מתקיים אלא עני בעשיר וחכם בטפש, בענין שבזה הוא כופר בכריאת העולם. ולכן רצה שתגלה רעתו בקהל ושיראו הכלים, ואיך הוא שקרן ולא נאמן וצר עין ושבתו מלאה כלים. ולכן כתב [ב"ב] וצוה הכהן ופנו את הבית בטרם יבא הכהן לראות את הבית ולא יטמא כל אשר בבית (פס' לו). והוא בפחיתותו ובנבלותו, קורא לשכניו שיסייעוהו לפנות את הבית בטרם יבא הכהן ויפסיד כל כליו. וכשנכנסים השכנים מוצאים כל הכלים ורואים אותם כלים שהיו שואלים ממנו, ואומרים ראו פלוני כי בצרות עינו היה מכחיש באלו הכלים [ב"ב], והשי"ת רצה לגלות קלונו וחרפתו לעיני כל רואה. זה יישוב פשוטו של פרשה. וכבר רמזתי לך בענין נגעי הבגדים, איך כל זה בא מצד רוח הטומאה ומצד השדים והמזויקים.

מצורע

ועתה שמע מה שכתב הקדוש רשבי"ז ז"ל בזה, כי הוא יסוד מוסד. וכל דברי בזה הספר סובבים על דבריו ועל דעתו, לפי שהיא תורת אמת. והתחיל בזאת הפרשה, ואמר [י"ג] הוי בונה ביתו בלא צדק ועליותיו בלא משפט בחצי ימיו יעזבונו וירחי"ב כב. יג. וכתב כי מה שאמרו החבריא בזאת הפרשה שהיתה בשורה טובה מפני המטמונות, טוב הוא. אבל דנא פשרא דמלתא. כי דרכי האמוריים היו ידועים שכל יסודם היה על שקר וכזב, וכל מעשיהם היו מיוסדים על צד הכישוף. ולכן כשבונים ביתם, מיד בבנין היסוד היו מיסדים אותו על שורש פורה ראש ולענה [י"ד]. והיו אומרים כשמימיין האבן הראשה, לשם שד פלוני ולשם ע"ז פלונית. באופן, שמאותו עת רוח רעה שורה בבית ומטמא כל אשר בבית. וכן היו עושים כל מעשיהם לשמות ידועים מרוח הטומאה, באופן שכל ארץ ישראל היתה מליאה גלולים ושקוצים ושדים. ולפי שבנו ביתם בלא צדק, רצה השי"ת לגלות לישראל זה הסוד. ורצה שאחר שהוא קדוש ומשרתיו קדושים, שישראל יהיו טהורים ולא יהיו קללה בגוים אשר ה' מאביד מפניהם. ולכן עשה בחכמתו וביכלתו ענין נגעי הבתים, בענין שאותו שד הצורר שעל שמו נבנה הבית שיצא מהיסודות ויתפשט בבית, עד שיתראו בבתים כתמי נגעים כמו שנראים בבגדים. בענין שבזה יבא הכהן הקדוש ויצוה להרוס הבנין והיסוד שהוא טמא, וישליכוהו מחוץ לעיר אל מקום טמא. כי טמא הוא וטמא שמו ורוח עועין בקרבה [י"ז]. וכל זה בא מצד זוהמת נחש הקדמוני שהוא ארור וטמא. והו [י"ז] כי נגע בכף ירך יעקב (בראשית לב, לד), וכתוב התם כל הנוגע במת בנפש (במדבר יט, יג), מה להלן טמא אף כאן טמא [י"ז]. ולכן אמר ובא אשר לו הבית, כי אין הנגע והמטמון נראה אלא לבעליו [י"ז].

אלוה

1. פרשנו מרחיב כאן מצטרף למקובל אצלנו, התוכף לעשר מה הביאו לכך?
2. פרשנו משתמש בהוראה לפינוי הבית מכף תכולתו לפנינו הוא הכהן, מה הביא פינוי זה ולאמה?
3. פרשנו קובע כי "אין הנאצ והמטמון נראה אלא לפעליו" למה ומה לה בא ללמדנו?
4. מהו הרציון של רשבי"ז שפרשנו בונה צליו את רציונו בפירוש פרשנו?

* * *

ג. תוספת ברכה.

פרק יד' פסוק לג':

ואפשר לפרש על דרך רמז עפ"י המבואר במס' סנהדרין (ע"א א') בית המנוגע לא היה ולא עתיד להיות, ולמה נכתבה (פרשה זו), דרוש וקבל שכר. וזה אפשר מדומז בלשון וידבר ה' אל משה ואל אהרן כי תבאו אל ארץ כנען ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם, לומר — בשם שהם לא יבאו לארץ כך לא יהיו בפועל נגעי בתים, ובא הלשון במכוון לתכלית הרמז. ובוהו יתבאר בפסוק הבא, ובא אשר לו הבית והגיד לכהן לאמר כנגע נראה לי בבית. ואיתא במשנה דנגעים (פרק ב' משנה ח') שדייק לומר כנגע, ולא נגע (כלומר, דכנגע משמעו כמו נגע. אבל נגע משמע נגע ממש), ובתוי"ט חקר לטעם הדבר, ופירש בדחוק, משום אל יפתח אדם פיו לשטן (מריק י"ח א'). אבל לפי המבואר, דבית המנוגע לא היה ולא עתיד להיות, אם כן הנגע שנראה בראי הוא רק נראית כנגע, ולא נגע ממש, כיון דבית המנוגע אין כלל, וכל הענין בא רק לתכלית דרוש וקבל שכר. אמנם אעפ"י שדבר זה כי בית המנוגע לא היה ולא עתיד להיות, שנוי בתוספתא (פרק י' מנגעים) — אעפ"י כן לא כל החכמים מודים בזה,

וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר כי תבאו אל ארץ כנען ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם (י"ד ל"ג—ל"ד) הדיוק נראה לעיני, באמרו וידבר ה' אל משה ואל אהרן כי תבאו אל ארץ כנען, בעוד שידוע שהם לא באו לארץ ההיא, כפי הגזירה עליהם, כידוע. ואף כי הגזירה יצאה לאחר מאמר זה (והיא בפרשה חקת, כ' י"ב), אך קמי שמיא גליא עוד מקודם. וגם כי לפי שפירשיי בפרשה שמות בפסוק שלח נא ביד שלח (ד' י"ג), שאמר משה, אין סופי להכניסם לארץ, ובסוף אותה פרשה (ו' א') על הפ' עתה תראה אמר לו ה', תראה את העשוי לפרעה ולא תראה את העשוי למלכי שבע אומות כשאביאם לארץ, הרי שגם משה ידע מזה שלא יכנס לארץ, רק לא ידע איזה סבה תגרום לזה, ועיין ברש"י פרשה בשלח בפסוק תביאמו ותסעמו (ט"ז י"ז), ומכל זה אין מתבאר יפה הלשון כאן כי תבאו אל ארץ כנען בהסבה למשה ולאהרן. ואעפ"י שהמובן מלשון זה, שהם, משה ואהרן, ידברו מענין הפרשה לישראל, בכל זאת שטחות הלשון אינו מבואר, והי צריך לומר בסגנון הלשון בכל הצויים שבתורה, דברו אל בני ישראל, וכמו בריש הפרשה הבאה (ט"ז ב') ובנמה מקומות בתורה, כידוע.

אלוה

1. פרשנו — כדרכו בקודש — מוצא קושי בכתוב שפצט חורכ מן הפסוק, התוכף לעשר מה הביאו לכך?
2. פרשנו טוען כי משה ידע שלא יכנס לארץ, איך זה מסתדר עם כל הנאמר בתורה?
3. איך פרשנו מסביר את הציון?
4. מהו הרציון שנאמר ע"י חז"ל: "בית המנוגע לא היה ולא עתיד להיות"?
5. לפסוק פרשנו מסיים דבריו באפשרות שונה מלנו, למה?

* * *

מדיני הטומאה קושרת כל יחיד בעם — מן הראשון עד לאחרון — אל משכן ה', ששכינה מתגלה בו. כל דין מדיני טומאה אומר לכל יחיד בישראל: אין ה' שוכן רק עם משה ואהרן — בשכבת העילית הרוחנית והכהונית; אלא ה' שוכן "בתוכם", בתוך בני ישראל; והחירות מכל כפייה של טומאה היא מצוה ראשונה המוטלת על כל יחיד. כי ה' נתן משכנו בתוך העם; בו הטיל עליו תפקידים, היכולים להתקיים רק על יסוד הטהרה — הוזה אומר: על יסוד החירות המוסרית. אך נקודת המיצא של תפקידים אלה איננה אוטופיה של על-הושניות — שאיננה קיימת כלל בין דרי מטה; אלא מיד הוא אומר בפרק הסמוך (טז, טז): "השכן אתם בתוך טמאתם"; וכן נתבאר בתורת-כהנים לפסוק שלנו: "בטמאם את משכני אשר בתוכם — אף-על-פי שהם טמאים-שכינה ביניהם". כי יודע ה' את נפש האדם ואת הגופניות החושניות שבו; גלויים וידועים לפניו הל הגירויים, המפתים לחוסר חירות מוסרית; ודווקא בהתחשב בבחינת הטומאה של האדם — ולצידה ("שכן") — הוא נתן לו את התורה, ששכינתו תלויה בה; ושלהבתיה של אשדת תעורר באדם את הבחינה האלוהית שבו; בה ישלוט בריבונות ובחירות על כל כפייה חושנית שבו; יעלה גם את יצריו החושניים — כדי לעבוד בהם את ה' ולקיים את מצוותיו. בכך ניתנה הברירה בפני העם הזה: יתחנך לטהרה על-ידי התורה — ויזכה לחיי עולם עוד בעולם הזה; או ימות בטומאתו תוך כדי סילוף רעיון הטהרה — בניגוד למשכן ה' אשר בתוכם.

לא בכדי נאמר כאן עונש מיתה על טומאה נקדש — במקום כרת האמור במקום אחר (יז, טז). זהו כן הדבר בישראל: פריחת החיים הארציים הרגילים תלויה בקיום התפקידים המוסריים — שניתנו לו במקדש התורה.

(לא) והזרתם את בני ישראל וגו'. משורש "נזר" נגזר "נזר": חישוק מבודד, עטרה; ומכאן "נזיר": מי שהופרש מקרב העם והתקדש בקדושת כהן; ראה פי' במדבר ה' ב. נמצאת הוראת היסוד: התרחקות והיבדלות — לא רק מבחינה מקומית — אלא פרישות הדורשת שליטה עצמית מוסרית. ומכאן משמעות "הנזר" (זכריה ז, ג): לצום. כאן נדרשת "הינזרות" מכל טומאה — ובייחוד מטמאתם, הנובעת ממצבים גופניים של הזדמנות עצמו: מטומאה היוצאת עליו מגופו. הינזרות זו דורשת שליטה עצמית מוסרית. מטרתה — כמטרת דיני טומאה בכלל — היא החירות המוסרית הניכרת בשליטה עצמית נמצא. שבחירת הביטוי הזה היא משמעותית להתרחקות הנדרשת כאן. מבחינה מעשית, יצטוונו כאן לעשות סייג להלכות טומאה; על העם לדקדק בהם בהקפדה יתירה — תוך כדי ביקורת עצמית ומצוות ההינזרות ביחס להלכות טומאה — היא כחובת ה"שמירה" ביחס לכל התורה כולה; נטצונו להתרחק — לא רק מטומאה קיימת — אלא גם מטומאה הקרובה לבוא: בין קרובה מבחינת המקום, בין קרובה מבחינת הזמן (עי' מועד-קטן ה ע"א; נדה סג ע"ב). אולם מצוות ההינזרות מטומאה לא הופנתה במישרין אל העם; שהרי לא נאמר כאן: וינזרו בני ישראל מטמאתם; אלא הוטל תפקיד על משה ואהרן להביא את העם לידי הינזרות מכל טומאה — על-ידי הוראה וחינוך. שהרי כל שליחות משה ואהרן — הלימוד והמטשה והחינוך לקראת שניהם — כל אלה תלויים בשמירתו על תודעת הטהרה. משום כך נומקה מצוה זו במלים: ולא ימתו בטמאתם הטמאה את משכני אשר בתוכם. השמירה על כל אחד

תלמוד:

1. קרא את הפסוק שנית ומצא כמה הוא חורג מסביבתו?
2. איך פרשנו מסביר את הלשון "נזר"?
3. מהי מטרת דיני הטומאה כולל - לדעתו?
4. מהי אותה "עליונה צמית" שפרשנו תובע מאתנו ואיך היא שייכת לכאן?
5. עליונות משה ואהרן היתה הוראה וחינוך, איך זה מתבטא כאן?
6. איך דיני טומאה קושרים כל יחיד בישראל אל משכן ה'?
7. טהרה היא חירות מוסרית, התוכל להסביר?
8. "השכן אתם בתוך טמאתם" איך זה מסתדר?
9. המתחנך לטהרה צ"ו התורה לזכה לחיי עולם עוד בעולם הזה, איך זה יתכן?
10. מה פא הצונס המוזכר כאן בפרשנותו?
